

Г. М. СТОЯНОВА, канд. істор.наук, доц.,

доцентка кафедри культурології,

e-mail: gzstoyanova@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1832-2265>

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, вул. Змієнка Всеволода, 2, м.

Одеса, 65082, Україна

МІЖ СУХОДОЛОМ І МОРЕМ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯЧОК

Мета дослідження. Стаття присвячена аналізу трансформації системи комунікацій українських морячок у радянський та пострадянський періоди. Метою дослідження є з'ясування змін, що відбувалися у формах та практиках спілкування дружин і наречених моряків у контексті соціально-історичних трансформацій.

Методологія дослідження базується на рефлексії власного досвіду та поєднанні якісних методів – інтерв'ю та польових спостережень у сім'ях моряків м. Одеси з аналізом спеціалізованих Інтернет-ресурсів (форумів, соціальних мереж, онлайн-спільнот). Використання підходів соціальної антропології та гендерних студій дозволило простежити, як комунікація морячок слугує не лише інструментом підтримки родинних зв'язків, а й чинником формування особливої жіночої субкультури, заснованої на спільному досвіді очікування, солідарності та адаптації до специфіки морського способу життя.

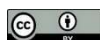
Наукова новизна полягає у введенні до наукового обігу авторських польових матеріалів, що висвітлюють особливості комунікації одеських морячок, а також у спробі порівняльного аналізу радянських та сучасних цифрових форм зв'язку. Показано, що комунікаційні зміни віддзеркалюють не лише технічний прогрес, а й трансформацію жіночих стратегій подолання розлуки, організації часу та збереження ідентичності у глобалізованому світі.

Актуальність цієї теми зумовлена браком наукової уваги до морячок як окремої соціальної групи в українському гуманітарному знанні. Попри наявність публікацій щодо професійної комунікації моряків, їхні дружини залишалися поза аналітичним полем, що унеможливлювало цілісне розуміння морського середовища як комплексу взаємопов'язаних практик.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що радянські форми комунікації морячок (телеграми, радіограми, листи, зустрічі в портах) поступилися місцем сучасним цифровим засобам зв'язку (мобільний зв'язок, інтернет, соціальні мережі). Це не лише полегшило підтримку зв'язків з моряками, але й сприяла формуванню особливої жіночої субкультури, заснованої на солідарності та унікальному досвіді очікування.

Ключові слова: морячки, моряки, комунікація, Одеса, радянський час, Інтернет-спільноти, субкультура, ідентичність.

Як цитувати: Стоянова Г. М. Між суходолом і морем: трансформація системи комунікацій українських морячок. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки.* 2025. Вип. 41. С. 137-144. <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2025-41-12>

In cites: Stoianova H.M. (2025) Between land and sea: the transformation of the communication system of ukrainian sailors' wives. *V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin «History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences»*, Issue 41, (137-144), <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2025-41-12> (in Ukrainian)

Морячками не народжуються, а стають – ця теза досить точно характеризує цю соціальну групу. Специфіка даної соціальної групи проявляється не тільки в можливостях формування, самоідентифікації, особливостях повсякдення, а й системі комунікації як всередині групи, так і безпосередньо в середовищі сімей моряків.

Проблематика комунікації в морській сфері в основному представлена публікаціями, присвяченими професійній комунікації в середовищі моряків або морському сленгу [4; 5].

Щодо досліджень стосовно безпосередньо морячок (дружин моряків) слід відзначити публікації зарубіжних авторів стосовно життєвих стратегій морячок, зокрема публікацію турецьких авторів Т. Юра і С. Наса «Якісні дослідження життєвої стратегії дружин моряків», яка базується на матеріалах, зібраних в результаті інтерв'ювання 15 дружин моряків, що проживають в Ізмірі. Результати були представлені на «Першій Міжнародній Конференції з Інновацій в Морських Технологіях і Майбутньому Морських Перевезень», яка проходила у листопаді 2010 року у Стамбулі, та надруковані згодом на сторінках журналу JMR (Journal of maritime research) [11].

Постійний науковий інтерес до соціального статусу, історії формування і субкультури морячок проявляє фінська дослідниця Х. Хагмарк-Купер, яка є директоркою морського музею в м. Аланді. Вона підкреслює необхідність вивчення того, «як море вплинуло на людей на землі», зокрема специфічного статусу морячок [10]. Визначив об'єкт наукового дослідження, вона захистила докторську дисертацію, присвячену особливостям історії соціокультурного побутування дружин моряків Аландських островів, що охоплює період з 30-х рр. XX століття до наших днів. Про наукову значущість даної роботи свідчить той факт, що в розширеному варіанті вона була надрукована британським науковим виданням під назвою: «Бути дружиною моряка» [9]. Певні аспекти формування морячок як окремої соціальної групи/субкультури були відображені в окремих публікаціях автора даного дослідження [7; 8].

Як вже було зазначено вище, певний науковий доробок є щодо професійної комунікації/сленгу у моряків, а ось їх дружини в даному контексті залишилися поза увагою дослідників. Особливості системи комунікації морячок та її еволюція не отримали належної уваги з боку дослідників. Саме це і буде основною метою даного дослідження.

За радянських часів, коли існувало Чорноморське морське пароплавство, формувалися досить стійкі корпоративні зв'язки, детерміновані специфікою існування Одеського порту. Стійкість екіпажу формувала стійкість зв'язків жінок, пов'язаних з ним (матерів, дружин, наречених членів екіпажу).

З інтерв'ю морячки зі стажем 36 років: «Всі знали один одного. На судні, особливо ті, хто довго плавав, були як одна сім'я. Знали дружин один одного, знали дітей, знали всіх»; «...знали один одного тривалий час. Ось на «Красній Пресні» 14 років. Діти росли. Кожен раз, коли приходили: у того вже дівчинка вже велика, у того син підріс і так далі...» [3].

Однак не тільки тривала спільна робота чоловіків в одному екіпажі об'єднувала жінок в міцне корпоративне суспільство. Одним з важливих чинників, який цьому сприяв – це спільна особлива побудова життєвого часу, яке є безумовно циклічною і складалася з проводжання - очікування - зустрічі - спільного перебування або відпустки чоловіка і знову проводжання. Дана циклічність характерна для всіх морячок, незалежно від історичного періоду. Найкоротшим, але разом з тим очікуваним, можна сказати кульмінаційним періодом цього циклу була саме зустріч. Саме цей момент істотно відрізняє радянських морячок від їх «сестер» за жеребом з сучасності. Це підтверджується і самими респондентами. Ось як, наприклад, про зустрічі моряків розповіла в інтерв'ю Валентина С. зі стажем морячки 36 років:

«Ну зовсім не так, як зараз. Було пароплавство, всі працювали в пароплаванні, у всіх була робота. І, звичайно, судна приходили в порти Союзу, як ми тоді говорили: в Одесу,

Миколаїв, Іллічівськ, Новоросійськ, Ленінград, Херсон. І ми їздили зустрічати в кожен порт. ...Звичайно, зустрічали по-іншому, зустрічати на судно їздили. Якщо в Іллічівськ, наприклад, то їдемо в Іллічівськ заздалегідь, чекаємо, коли судно підійде. Або там в Одесі. Неважливо, в якому порту... А коли вже зустрічали, то ми там вже спілкувалися, сиділи, чекали і довго бувало. Бувало, переводили, кажуть: «В Іллічівськ прийде». Потім ми сидимо, чекаємо, чекаємо: «Ні, в Миколаїв прийдуть». Ми з Серьожою бігом додому, з дому на автовокзал і в Миколаїв. Там зустрічаємо. Бували такі зміни, коли вже на підході до Одеси. Брала з собою щось смачненьке, готували. Приходили на судно. Могли компанією зібратися там посидіти, могли просто сім'єю» [3].

За радянських часів постійний зв'язок був відсутній, а звідси і була відсутня можливість як обговорення життєвих проблем, так і простого спілкування. Загальним для всіх морячок Одеси джерелом інформації було єдине місце – Морський вокзал. Саме тут розташовувалася так звана «Сводка», де можна було дізнатися про місцезнаходження судна, його можливий прихід і навіть передати радіограму. Існував і зворотний зв'язок. З розповіді морячки з багатим досвідом: *«Була «Сводка». Вона була на старому Морвокзалі, там було таке віконце. Ми туди ходили, називали судно, і вони говорили, де воно знаходиться, і говорили, якщо вже було справа до закінчення рейсу, коли вони приходять. Ми спілкувалися через радіограми. Ми там же в цьому віконці писали радіограму, відправляли, платили там якісь копійки. І точно так само нам приносили радіограми додому пошта, як телеграму. Ось так спілкувалися»* [3].

Були й казусні випадки, пов'язані з радіограмами. З розповіді про практику: *«Якось на пароплав одному з практикантів приходить телеграма з привітаннями з Днем народження від дружини Іри з підписом «Люблю, цілую, Юра». Саме така помилка в тексті стала приводом підсміювання над практикантом до кінця рейсу з приводу його особистого життя»* [3].

Але траплялися й інші далеко не гумористичні випадки, пов'язані з тривалою відсутністю зв'язку. Зі свідчення респондентки Алли С., стаж морячки 30 років: *«Оскільки постійного зв'язку не було, я, наприклад, дізналася про те, що судно, на якому був мій чоловік, потрапило в аварію, з новин по телевізору. Потім було кілька тижнів болісних очікувань, щоб дізнатися, що сталося і чи все з ним гаразд»* [3].

Телефонні дзвінки в сім'ях моряків теж мали місце, але за радянських часів не кожен мав таку можливість за відсутністю самого телефону. Можливість поспілкуватися своєрідним чином з часом стали надавати радіостанції. Зокрема, «Одеса-радіо». Заздалегідь формувалася черга з пароплавів, члени екіпажу якого могли поспілкуватися з рідними, використовуючи радіозв'язок. При цьому, маючи «знайомства» на «Одеса-радіо», можна було попросити їх передати рідним повідомлення, якщо не вдалося зв'язатися.

У випадку з спілкуванням завдяки «Одеса-радіо» теж не обходилося без казусів. Наприклад, уявіть собі ситуацію: жінка похилого віку, з двома консерваторськими освітами піднімає трубку, а там їй повідомляють; «Зараз з Вами буде розмовляти «Композитор Рахманінов». Але жінка не підозрює, що мається на увазі пароплав і, схопившись за серце, відповідає: «Як, він же помер?» [3]. А ще й додайте до цього, що всю вашу розмову з рідними через радіо слухають в прямому ефірі всі радіослухачі.

Крім цього, мали місце і особисті зустрічі між морячками, чоловіки яких були в одному екіпажі. При наявності домашнього телефону і відповідно хоч якогось прямого зв'язку з чоловіком у будь-якої з морячок, інші через неї могли дізнаватися новини про справи на судні.

За радянських часів у моряків була приємна можливість привітати свою сім'ю з будь-яким святом не стільки вербально, скільки матеріально, тобто подарунками. З інтерв'ю Валентини С., стаж морячки 36 років: *«Був ще такий звичай, якщо якийсь свято, а чоловік у рейсі, і він хоче привітати сім'ю. На судні всіх записували, що принести додому. І нам приносив кур'єр великий пакет: апельсини там, те, що було дефіцитом, цукерки хороші, шампанське – все, що замовиш. Це вираховували з його зарплати, але все, що замовляв чоловік, від пароплавства приносили. На будь-які свята, коли чоловік замовляє»* [3].

Зважаючи на відсутність можливості спілкування мали місце і звичайні листи. Листи можна було передати через будь-кого з членів екіпажу, хто їхав на судно, або навпаки повертався з судна додому. Такий був своєрідний зворотній зв'язок.

Зі свого боку і моряки могли відправити телеграму або листівку з пошти порту, в якому стояло судно. Однак, іноді доводилося хитрувати, об'єднувати кілька слів в одне, з метою економії коштів. Наприклад, з розповіді моряка Сергія С., уродженця м. Одеси, який був практикантом у В'єтнамі в 1991 році: *«Щоб попередити маму про повернення з практики, початкова телеграма з багатьох слів стала виглядати так: Можжевоскр будусамольо»* (так як 1 слово рахувалося до 10 літер і треба було вкластися в мінімум слів, щоб не платити зайвого за телеграму) [3].

Після розпаду пароплавства основним джерелом роботи для моряків став іноземний флот. Змінилася і система комунікації між моряками та їхніми родинами. Ще років десять тому єдиним засобом зв'язку з рідними з борту судна був супутниковий телефон. Плюс цього – це можливість особистого спілкування незалежно від відстані один від одного, а ось мінусом була вартість даної послуги.

Можливість зв'язку з рідними під час тривалого рейсу – необхідна психологічна підтримка, тому навіть дорога вартість супутникового зв'язку не зупиняла моряків. Знаходимо підтвердження цьому в польовому матеріалі, з інтерв'ю морячки Олени Б., стаж морячки 10 років, дружини капітана: *«Чоловік - капітан, він міг дзвонити з супутника, він оплачував дзвінки додому, він взагалі не може довго не спілкуватися з сім'єю»* [3]; або зі слів моряка Сергія С., уродженця м. Одеси: *«я якось зателефонував додому, щоб розповісти татові новий анекдот і посміятися разом. Стармех дуже дивувався, що я дзвоню через супутник додому лише для того, щоб розповісти анекдот...»* [3].

Крім цього, можливість зв'язатися з родиною, коханою, які очікували на березі, надавали т.зв. сіменс-клаби, які діяли в портах, куди заходили пароплави. Ініціаторами по створенню таких клубів виступали християнські організації або морські профспілки в мусульманських країнах. У цих клубах можна було купити картку для зв'язку, були телефони, а з часом з'явилися і комп'ютери з Інтернетом. Наявність бару в такому клубі, настільних ігор, бібліотеки, музичних інструментів, зони барбекю, в деяких випадках в залежності від розміру клубу навіть баскетбольного майданчика – все це дозволяло морякам відволіктися від роботи, відпочити, розслабитися і разом з цим отримати задоволення, поспілкувавшись з коханими і рідними.

Наступним кроком до поліпшення комунікації моряків та їхніх родин стала можливість особистого листування по Інтернету, але з певними обмеженнями (обмежувався обсяг листа, а також капітани «радянського гарту», які раніше прочитували всі радіограми членам екіпажу, так і продовжували, але вже читати електронні листи, але якщо раніше це був їх прямий обов'язок, то в даному випадку він перетворився на звичку).

Відносно недавно ще одним плюсом в системі комунікацій стала доступність Інтернету на пароплавах. Наявність постійного зв'язку з домом впливала на ефективність роботи моряків. Про це стали замислюватися судновласники.

Якщо спочатку купувалися місцеві Інтернет-сімкарти в порту, і зв'язок був тільки на стоянках, то зараз супутниковий Інтернет на пароплаві надає можливість цілодобового спілкування, як ніби моряк не на іншому кінці землі, не посередині океану, а поїхав до сусіднього селища чи містечка.

Про важливість та значення доступного Інтернету в повсякденні моряків було зазначено в окремій публікації популярної газети «Морська правда»: «Наявність Інтернету на судні для моряка – вкрай важлива і необхідна для нормальної обстановки на борту, і судновласники, схоже, теж це розуміють, оскільки все більше судновласників прагнуть забезпечити доступ екіпажу до Інтернету. Правда, судновласники не хочуть брати на себе зайві витрати за «надмірності». Тільки самі моряки не вважають Інтернет «надмірністю», адже він дозволяє не тільки подолати соціальну та комунікативну ізоляцію, особливо при роботі в змішаному екіпажі, але і зв'язатися з родиною в екстреній ситуації. Без можливості

спілкуватися з близькими моряки відчують себе відірваними від сім'ї, відчують самотність, ізольованість, втрачають почуття власної значущості. Багато хто переносить це вкрай важко» [3].

Завдяки доступності Інтернету сучасні морячки отримали можливість постійного листування завдяки електронній пошті. Хоча часто це т.зв. одностороннє листування – докладні листи з боку дружини і у відповідь «листи-телеграми» від чоловіка з поясненням «про що писати, у нас один день схожий на інший, це у вас весь час щось відбувається». Згодом можливість частого спілкування з'явилася завдяки відносно новим програмам Skype, Viber, WhatsApp. Сучасні технології дозволяють тепер не тільки чути, але й бачити рідну людину. При цьому моряк, будучи далеко від рідної оселі, може на власні очі побачити як прикрасили ялинку на Новий рік, подивитися склад страв на святковому столі, оцінити обновки дружини і навіть проконсультувати сина з математики чи англійської.

Відбулися зміни і в комунікації морячок між собою. І якщо раніше одеські морячки зустрічалися регулярно, коли всі разом чекали черговий прихід пароплава в порт, то в пострадянський час основним місцем їх зустрічі став Інтернет-простір.

З розповсюдженням Інтернету спочатку віртуальним місцем зустрічі морячок були форуми для моряків з окремими тематичними розділами для морячок або форуми суто для морячок, з часом їх замінили окремі групи в соцмережах, орієнтовані на суто моряків, або спільно на моряків та морячок або виключно на морячок. Популярними майданчиками для створення спільнот по інтересам були соцмережі «Однокласники» та «В контакті», які під час російсько-української війни вдало замінили Фейсбук та Телеграм. Назви груп самі говорять за себе. Наприклад, на Фейсбуці ми знайдемо групи під назвами «Ukrainian Sailors», «Моряки. Морський форум. Робота в морі», «МОРЯКИ & МОРЯЧКИ» тощо. Серед них більшість – це відкриті групи, приєднатися до яких може кожен бажаючий, іноді зустрічаються і закриті, питання про вступ в які вирішується адміністратором. Телеграм не те щоб відстає, а навпаки набирає обертів та за останні кілька років випереджає Фейсбук за кількістю користувачів, створених ними груп, вагоме місце серед яких займають моряки та морячки. Наприклад група «Моряки|Морячки.■UA», створена в Телеграмі саме «для спілкування на професійні морські теми та обмін корисною інформацією з моряками! Це місце, де ви можете знайти відповіді на свої питання та поділитися своїм досвідом з іншими» (з опису групи) [1], і не лише моряки, а їх дружини чи наречені тут можуть знайти багато корисного. І це далеко не єдина група відповідного тематичного спрямування. І ще цікаво, що групи, створені суто для моряків, дівчата іноді використовують як майданчик для пошуку потенційних наречених-моряків, розміщуючи там оголошення про знайомства.

Віртуальний світ, звичайно ж, надає широкі можливості, але ніщо не замінить реального живого спілкування. Морячки в цьому плані не виняток. Іноді їм ставало тісно в рамках віртуальних спільнот і вони влаштовували зустрічі в світі реальному, посилення на відповідні події чи фотозвіт можна було знайти на сторінках спільнот.

Картина була б неповною, якби ми не зупинилися окремо на тих дівчатах, які вирішили пов'язати свою долю з морем і обрали для себе морську професію. Вони по праву і, напевно, в першу чергу, вважаються морячками. Правда, з їх віртуальним відображенням виявилось дещо складніше. Вони практично не мають самостійних віртуальних спільнот, але багато з них мають свій блог чи активно викладають відео, присвячене своєму навчанню, роботі, професійному життю. Для цієї мети частіше використовують Тік-ток, рідше Ютуб.

Звичайно ж, морячка, як і будь-яка жінка, полюбить похвалитися собою, чоловіком, подарунками, покупками, своїми вміннями, дітьми і т.д. Але ось далеко не кожна жінка буде цікавитися веб-камерами в протоці Босфор або Панамського каналу, відстежувати літаки або вивчати карту судів в реальному часі – розташування судів і їх позиції, де можна відстежити пересування і місцезнаходження на даний момент коханого (чоловіка, батька, сина). Саме посилення на ці ресурси ми знаходимо на сторінках Інтернет-спільнот морячок, що ще раз виокремлює їх із загальної маси звичайних жінок.

Окремо слід відзначити, що саме завдяки Інтернет-простору морячки намагаються різним чином привернути увагу громадськості до проблеми моряків, які опинилися в полоні (від одиночних закликів до колективних, збираючи підписи під електронними петиціями).

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України значна кількість морячок опинилася за кордоном. Певним чином функцію психоемоційної підтримки під час тривалого перебування за кордоном почали виконувати саме соцмережі, де можемо знайти групи, сформовані саме за принципом країни перебування – наприклад, в Телеграмі знайдемо групи під такими назвами, як «Українські моряки в Молдові, Румунії», «Українські моряки в Болгарії», або група «Морячки України», яка орієнтована виключно на морячок (дружин, наречених моряків), де можна обмінятися чи знайти інформацію, необхідну для вирішення життєвоважливих питань, як то пошук житла, дитсадочка, школи, можливості передачі посилки додому тощо [2].

Таким чином, наші дослідження показали, що за останні кілька десятиліть відбулися докорінні зміни в системі комунікацій моряків та їхніх родин. За радянських часів постійний зв'язок був відсутнім, а звідси і була відсутня можливість як обговорення життєвих проблем, так і простого спілкування. Джерелом зв'язку для одеських морячок з їхніми чоловіками був Морвокзал, телеграми, листи, радіограми, рідкісні телефонні дзвінки. Полегшили ситуацію наявність супутникового зв'язку і існування сіменс-клубів. Сучасні можливості Інтернет-комунікацій значно полегшують період очікування для морячки, так і перебування самого моряка в рейсі не тільки прагматично (зокрема в сенсі спільного обговорення чи вирішення певної проблеми.), але і, в першу чергу, в психологічному плані.

Морячки потребують віртуального спілкування, що підтверджується значною кількістю місць для віртуальних зустрічей: спеціалізовані спільноти в соцмережах з найчастіше впізнаваними назвами. Зв'язок віртуального світу з реальним життям морячок простежується в реальних зустрічах морячок, які вони організовують саме завдяки створеним Інтернет-спільнотам.

Кардинальні зміни системи комунікацій в середовищі українських морячок суттєво змінили жіночі практики очікування та підтримки стосунків, створила нові простори солідарності й дозволила даній спільноті інтегруватися у глобальний інформаційний простір.

Таким чином можна говорити про поступовий перехід від локальної, колективної та обмеженої комунікаційної системи радянського часу до глобалізованої, індивідуалізованої та цифрової системи сучасності. Еволюція комунікаційних практик морячок не лише зумовила зміни в повсякденному житті, а й стала чинником формування нової моделі жіночої ідентичності в середовищі моряків та їх сімей – поєднання традиційних ролей, пов'язаних з очікуванням і підтримкою, із сучасними стратегіями самореалізації та участі у віртуальних спільнотах.

Отже, специфіка комунікацій українських морячок відображає ширші соціокультурні процеси – трансформацію родинних зв'язків, гендерних ролей і форм солідарності в умовах переходу від радянського до пострадянського та глобалізованого цифрового світу. Водночас саме система комунікацій постає вирішальним чинником у формуванні особливої жіночої субкультури – морячок. Вона визначає не лише способи підтримки стосунків із моряками, але й моделі жіночої ідентичності, практики взаємодії та солідарності, що вирізняють морячок з-поміж інших соціальних груп у портових містах України.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, він повністю дотримується етичних норм, у тому числі неприпустимості плагіату, фальсифікації даних і подвійної публікації.

Список використаної літератури

1. Група «Моряки|Морячки» в Telegram. URL: <https://t.me/maritimecommunity>
2. Група «Морячки України» в Telegram. URL: t.me/moryachki_girls_ua
3. Інтерв'ю з персонального архіву авторки.
4. Михайлова К.В., Книшова Я.О. Сленг як особливість комунікації в морській сфері. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. 2020. Вип. 32. С. 80-84. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/32>
5. Мороз О.Л. Особливості професійно-мовленнєвої діяльності морських спеціалістів. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. 2020. Вип. 93. С. 100-104.
6. Средства связи с домом: ТЕЛЕГРАФ – TELEGRAM. *Морская правда*, август 2, 2017.
7. Стоянова Г. Заздрити чи співчувати: наративна інтерпретація жіночої долі у соціальній групі морячок. *Усна історія (не)подоланого минулого: подія — наратив — інтерпретація: Матеріали міжнар. наук. конф., [м. Одеса] 8–11 жовтня 2015 р., Харків, 2016*. С. 193-202. URL: http://oralhistory.com.ua/assets/images/documents/Event_the%20narrative_interpretation_2015_by%20page.pdf
8. Стоянова Г. Морячки як соціальна група/субкультура (вектори наукового дослідження). *Поле: збірник наукових праць з історії, теорії, та методології польових досліджень: у 5 т./ наук.ред. М. Гримич, співупор. О. Соболева*. Київ: Дуліби, 2017. Т.2: Етнографія науки. Субкультури. Повсякдення. С. 161-170.
9. Hagmark- Cooper H. To be a Sailor's Wife. Cambridge Scholars Publishing, 2012. URL: <https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-4438-3642-5-sample.pdf>
10. Hagmark-Cooper H. Is there a place for women in maritime history? URL: <http://www.history.ac.uk/ihr/Focus/Sea/articles/hagmark.html>
11. Yur T., Nas S.A. Qualitative Study on the Life Struggles of the Wives of the Seafarers. *Journal of maritime research*. 2012. VOL IX. №2. p. 7-12. URL: <http://www.jmr.unican.es/index.php/jmr/article/download/174/...>

H.M. STOIANOVA, PhD in History,

Associate Professor of the Department of Cultural Studies,

e-mail: gzstoyanova@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1832-2265>

Odesa I.I. Mechnikov National University, 2

Vsevolod Zmilenko Str., 65082, Odesa, Ukraine,

BETWEEN LAND AND SEA: THE TRANSFORMATION OF THE COMMUNICATION SYSTEM OF UKRAINIAN SAILORS' WIVES

Research objective. This article analyses the transformation of the communication system of Ukrainian sailors' wives during the Soviet and post-Soviet periods. The research aims to identify changes in the forms and practices of communication among sailors' wives and fiancées in the context of socio-historical transformations.

The **research methodology** is based on reflection on personal experience and a combination of qualitative methods – interviews and field observations in the families of sailors in Odessa – with an analysis of specialised Internet resources (forums, social networks, online communities). The use of approaches from social anthropology and gender studies made it possible to trace how communication among sailors' wives serves not only as a tool for maintaining family ties, but also as a factor in the formation of a special female subculture based on shared experiences of waiting, solidarity, and adaptation to the specifics of the maritime lifestyle.

The **scientific novelty** lies in the introduction of the author's field materials into scientific circulation, which highlight the peculiarities of communication among Odessa sailors' wives, as well as in an attempt at a comparative analysis of Soviet and modern digital forms of communication. It is demonstrated that communicative changes reflect not only technical progress but also the

transformation of women's strategies for overcoming separation, organising time, and preserving identity in a globalised world.

The topic's relevance stems from the under-representation of sailors' wives as a distinct social group in Ukrainian humanitarian knowledge. Despite the existence of publications on professional communication among sailors, their wives remained outside the analytical field, which made it impossible to comprehensively understand the maritime environment as a complex of interrelated practices.

Conclusions. The study found that Soviet forms of communication among sailors' wives (telegrams, radiograms, letters, meetings in ports) have given way to modern digital means of communication (mobile phones, the internet, and social networks). These innovations not only made it easier to maintain ties with sailors but also contributed to the formation of a special female subculture based on solidarity and the unique experience of waiting.

Keywords: *sailors' wives, sailors, communication, Odessa, Soviet era, Internet communities, subculture, identity.*

Conflict of interest

The author declares that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript. In addition, the author fully complies with ethical standards, including the inadmissibility of plagiarism, data falsification, and duplicate publication.

References

1. The 'Sailors|Sailors.І.□UA' group on Telegram. URL: <https://t.me/maritimecommunity>
2. The 'Sailors of Ukraine' group on Telegram. URL: t.me/moryachki_girls_ua
3. Interview from the author's personal archive.
4. Mikhalova K.V., Knyshova Ya.O. (2020) Slang as a feature of communication in the maritime sphere. *Scientific notes of the International Humanitarian University*. Odessa. Issue 32. Pp. 80-84. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/32> (in Ukrainian)
5. Moroz O.L. (2020) Features of professional speech activity of maritime specialists. *Pedagogical sciences*. Collection of scientific works.. Issue 93. Pp. 100-104. (in Ukrainian)
6. Means of communication with home: TELERAF – TELEGRAM. *Morskaya Pravda*, August 2, 2017. (in Russian)
7. Stoyanova G. (2016) Envy or sympathy: a narrative interpretation of women's fate in the social group of female sailors. *Oral history of the (un)overcome past: event – narrative – interpretation: Materials of the international scientific conference*, [Odessa] 8–11 October 2015, Kharkiv, P. 193–202. URL: http://oralhistory.com.ua/assets/images/documents/Event_the%20narrative_interpretation_2015_by%20page.pdf (in Ukrainian)
8. Stoyanova, G. (2017) Sailors as a social group/subculture (vectors of scientific research). *Field: a collection of scientific works on the history, theory, and methodology of field research: in 5 volumes/ scientific editor M. Hrymych, co-editor O. Soboleva*. Kyiv: Duliby. Vol. 2: Ethnography of science. Subcultures. Everyday life. Pp. 161–170. (in Ukrainian)
9. Hagmark-Cooper H.(2012) To be a Sailor's Wife. Cambridge Scholars Publishing. URL:<https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-4438-3642-5-sample.pdf>
10. Hagmark-Cooper H. Is there a place for women in maritime history? URL: <http://www.history.ac.uk/ihr/Focus/Sea/articles/hagmark.html>
11. Yur T., Nas S. A. (2012) Qualitative Study on the Life Struggles of the Wives of the Seafarers. *Journal of maritime research*. VOL IX. №2. p. 7-12. URL: <http://www.jmr.unican.es/index.php/jmr/article/download/174/...>

Текст надійшов до редакції 20.08.2025. / The text was received by the editors 20.08.2025.

Текст затверджено до друку 26.09.2025. / The text is recommended for printing 26.09.2025.

Текст опубліковано 30.12.2025. / The text was published on 30.12.2025.